

ACTIVITATEA CULTURALĂ A REGELUI CAROL I ȘI A REGINEI ELISABETA

Loredana Pintilii

Cuvinte cheie: regele Carol I, regina Elisabeta, Fundația Universitară „Carol I”, Carmen Sylva

Keywords: King Carol I, Queen Elisabeta, Foundation University "Carol I", Carmen Sylva

Abstarct:

This paper aims to sketch broadly the role played by the Royal House in shaping national culture. Each member of it had a special way to contribute to this process.

The first, Carol I is the one who founded "Charles University Foundation", that would contribute to Romanian intellectual elite. Another concern of King Carol I was to support the education at all levels.

From this point of view he granted various awards, scholarships and he financial supported the dictionaries printing and geographical atlases which were distributed to schools from the capital and other counties.

Queen Elizabeth, his wife wasn't satisfied with having only a "decorative role" so she got involved in all the activities which aimed to support and promote the Romanian culture both at home and abroad.

REGELE CAROL I

Principele Carol s-a născut la 8/20 aprilie 1839 la Sigmaringen fiind al doilea băiat al principelui Karl Anton de Hohenzollern și al soției sale, prințesa Josephine.¹ Cariera sa până în anul 1866 a fost una normală și modestă chiar pentru o rudă a regelui Wilhelm I. Continuând tradiția familiei, urmează o școală militară și în 1857 se alătură cadrelor armatei prusiene pentru ca în 1863 să ajungă sublocotenent. A participat la războiul Prusiei și Austriei împotriva Danemarcei iar la revenirea de pe front i s-a acordat gradul de căpitan.²

Destinul său s-a schimbat în mod radical în momentul în care a devenit fondatorul familiei regale a României. Personalitate puternică, având o educație rigidă, el a reușit să se identifice cu aspirațiile națiunii în fruntea căreia fusese ales, îndeplinindu-și cu succes rolul de monarh constituțional.³

Remarcabilă a fost dorința regelui de implicare activă a sa în viața culturală a țării, atât prin fondarea unor instituții culturale cât și prin dezvoltarea celor existente, sprijinirea învățământului, a scriitorilor care și-au adus contribuția la dezvoltarea literaturii din acea perioadă, a presei literare etc. Una din cele mai de seamă instituții a

¹ Boris Crăciun, *Regii și Reginele României*, Iași, Editura "Porțile Orientului", 1996, p.9.

² Dan Berindei, *Portrete istorice*, București, Editura Viitorul Românesc, 2001, p.277.

³ Sorin Liviu Damean, *Carol I al României 1866-1881*, București, Editura Paideia, 2000, p.47.

fost cea care a luat ființă în urma scrisorii din 3/15 mai 1891 adresată de Regele Carol I Președintelui Consiliului de Miniștri și anume "*Fundația Universitară Carol I*". La acea dată se împlineau 25 de ani de domnie și monarhul dorea să marcheze acest eveniment printr-un gest memorabil: «Urmând pilda bunilor domni din trecut, și spre amintirea faptelor împlinite în acest pătrar de veac, vroom a înființa un așezământ spre binele tinerimii universitare de la toate facultățile din țară, al cărui scop va fi de a procura studenților un loc de întrunire înzestrat cu o bibliotecă totdeauna deschisă, unde vor putea satisface iubirea lor de studiu..... Spre îndeplinirea acestui scop, facem danie de pe acum Ministerului Cultelor și Instrucției Publice o casă ce se va clădi pe cheltuiala Noastră, de pe planurile aici alăturate, pe un loc așezat în fața palatului Nostru. Punem totodată la dispoziția aceluiași minister suma de 200.000 lei în rentă română 5 la sută. Pentru ca acest așezământ să poată lua dezvoltarea dorită și să întindă cât mai mult efectele sale binefăcătoare, dorim ca el să fie recunoscut ca persoană morală și vă rugăm, Domnule Președinte al Consiliului, ca împreună cu colegii d-voastră să aduceți în sesiunea actuală a Corpurilor legiuitoare un proiect de lege în acest sens.»⁴ În scrisoare⁵ regele afirmă totodată că a dorit ca fundația să contribuie a întări «frăția printre tinerimea universitară și a hrăni simțământul patritic care înalță sufletul ei.»⁶

Declarată prin lege instituție de stat, "*Fundația Universitară Carol I*" urma să joace un rol cultural peste speranțele întemeietorului. Noua construcție, ale cărei lucrări s-au încheiat în 1893, a fost inaugurată abia în 1895. În discursul rostit cu acel prilej fondatorul sublinia «necurmatul său interes pentru instrucțiune» și credea că noul așezământ urma să răspândească «dintr-un focar nestins, caldele raze ale unui patriotism luminat asupra neamului românesc». Situația acestei instituții după primii trei ani de funcționare se rezumă astfel, după raportul directorului din 9 mai 1898: «Biblioteca, ce avea cam 3400 de volume la deschidere, sporește progresiv, iar frecventarea crește atât de repede încât, spre a rezerva studenților locurile libere, intrarea în sala de lectură, din noiembrie 1896, nu se mai îngăduie decât pe baza unor permise speciale acordate în primul rând studenților universitari și apoi publicului.»⁷

Din nenumăratele fapte mari care ilustrează domnia primului rege al României întemeierea "*Fundației Universitare Carol I*" a fost una din cele mai importante realizări ale sale în timp de pace. Mărinimoasa dărnicie a Regelui Carol I față de Fundația sa s-a dovedit și prin menționarea ei în șirul numeroaselor și bogatelor danii din testamentul său. Predilecția pentru creația sa o mai arată și cu prilejul inaugurării aripei noi a Fundației din 1914 «cu părintească dragoste am urmărit, an după an, mersul acestei Fundații de cultură și am avut mare mângâiere să constat că ea răspunde unei nevoi așa de adânc simțite». Regele Carol, după cum singur mărturisea în 1914, a avut cel puțin suprema mulțumire de a vedea pe deplin realizate toate

⁴ Al. Tzigara Samurcaș, *Fundația Universitară Carol I (1891-1931)*, București, Atelierele Grafice Socec & G, 1933, p. 1.

⁵ Publicată în Monitorul Oficial nr. 27 din 5/17 mai 1891.

⁶ *Ibidem*, p. 2.

⁷ Gheorghe Buluță, *Scurtă istorie a bibliotecilor din România*, București, Editura Enciclopedică, 2000, p. 144.

nobilele intenții ce l-au călăuzit la crearea acestui «lăcaș de studiu cu falnică menire de a contribui la răspândirea și înflorirea științei în România»⁸

În ceea ce privește biblioteca Fundației, aceasta avea inițial mai puțin de 4.000 de volume.⁹ Unul dintre cei mai importanți donatori ulteriori rămâne Titu Maiorescu care în 1914 a dăruit fundației 4391 de volume. La fel va proceda și profesorul Ioan Bogdan; el a oferit în 1920 biblioteca sa de specialitate, bogată în lucrări de slavistică, unele extrem de prețioase, unicate la noi. Cărți de valoare au intrat în bibliotecă și prin testamentul lui E. Pangrati, profesor de asemenea la Universitatea din București. E interesant de știut că mulți dintre cei care au citit vreme îndelungată la fundație au simțit ca o datorie morală, la sfârșitul vieții, să doneze bibliotecii acestei instituții cărțile personale. Numărul donatorilor, păstrați la loc de cinste în arhiva instituției până la transformarea ei în Bibliotecă Centrală Universitară în 1948, este destul de lung, între aceștia numărându-se: O.Goga, Spiru Haret, Al.Macedonski, E.Ionescu, etc. Alături de cărți biblioteca a fost dotată și cu cele mai cunoscute periodice ale vremii, reviste științifice, dar și magazine ilustrate care formau deliciul tineretului universitar, dornic să aibă contact cu atmosfera occidentală. Iată ce mărturisește în acest sens Constantin Kirilescu: « În sala de alături a bibliotecii găseam nu numai reviste științifice ale vremii cu caracter general, ca „*Revue scientifique*” a lui Charles Richet și „*Revue general de sciences*” a lui Olivier și și reviste de cultură generală ca „*Revue de revues*”, „*Revue des deux mondes*”, pe care e puțin spus că le citeam, de fapt le devoram » . Întrucât Universitatea din București nu avea o bibliotecă proprie, folosindu-se de serviciile Bibliotecii Centrale a Statului, noua instituție a îndeplinit de fapt de la bun început rolul de Bibliotecă Centrală a Universității. Creșterea continuă a fondurilor, precum și a numărului de studenți, aveau să impună atât extinderea clădirii cât și dezvoltarea departamentelor de servicii și administrație.¹⁰

Regele a insistat în mod deosebit asupra învățământului de toate gradele. Într-un discurs adresat profesorilor universitari din București, Carol I sublinia că: «Prin știință și lumină putem numai întări prezentul și prepara bazele solide ale unui viitor prosper. Puterea unui stat modern - accentua în continuare Suveranul-se măsoară mai ales după gradul culturii sale intelectuale». Chiar dacă rezultatele în acest sens nu au fost întotdeauna pe măsura așteptărilor, în perioada aflată în discuție s-au înregistrat progrese ce merită a fi semnalate.¹¹

Pentru a oferi câteva date statistice revelatoare am recurs la metoda comparativă, având drept puncte de reper anii 1865 și 1881. Astfel, dacă luăm în considerație evoluția învățământului primar, se constată o înmulțire a școlilor rurale de la 1988 la 2276 și a școlilor urbane de la 165 la 280. Raportat la întreaga populație școlară, numărul elevilor care frecventau prima treaptă a învățământului - deși înregistrează o creștere de la 85237 la 108040 - a rămas în continuare la un nivel destul de redus. De semnalat este faptul că începând din 1871 Carol I împărțea premiile anuale pentru rezultate deosebite la învățătură, încercând și în acest fel să

⁸ Al.Tzigara Samurcaș, *Fundația Universitară Carol I*,.....p.33-34.

⁹ Cea mai mare parte donate de rege și regină.

¹⁰ Gheorghe Buluță, *op.cit.*, p.145.

¹¹ Sorin Liviu Damean, *Carol I al României*,.....p.156.

încurajeze activitatea școlară. Totodată el avea să suporte și cheltuielile (30.000 franci) pentru publicarea, în mai multe exemplare, la Paris a unui atlas geografic în limba română, primul de acest fel, care a fost repartizat școlilor din capitală și din diferite județe.¹²

Referitor la situația învățământului secundar, în 1866 își desfășurau activitatea în întreaga țară 5 licee, 4 gimnazii, 4 școli secundare de fete, 8 seminarii teologice, 3 școli cu învățământ practic, lipsurile fiind numeroase și datorită faptului că legea instrucțiunii publice (din 1864) abia era pusă în aplicare de doi ani de zile.¹³

Încă de la începutul domniei, suveranul a pus la dispoziția ministrului Cultelor și Instrucțiunii Publice, timp de 3 ani consecutiv, suma de 4.000 de galbeni din lista civilă cu scopul de a «funda o instituție de binefacere». Întrucât la acea vreme nu exista nici un gimnaziu cu profil pedagogic, s-a decis utilizarea fondurilor donate pentru înființarea Școlii normale «Carol I» din București (1867). «Pentru mine - sublinia Carol I într-un discurs din iunie 1871 - , văd temelia învățaturii în școlile normale, prin cari se formează institutori pentru școalele rurale și primare; acolo dar este începutul instrucțiunii unui popor ».¹⁴

Progresele înregistrate în domeniul învățământului secundar se conturau tot mai clar, astfel că în 1881 existau nu mai puțin de 9 școli normale, cărora li se adăugau 7 licee, 18 gimnazii, 9 seminarii teologice, 5 școli comerciale, 7 școli secundare de fete, așadar 55 de școli cu 7930 de elevi. De altfel, în Mesajul Tronului din 15 noiembrie 1870, Carol I sublinia necesitatea ca «învățământul să fie îndreptat mai mult către carierele productive și studiile fecunde, în vreme ce până acum el a fost mai exclusiv dirijat către funcțiile statului». Prin urmare, s-a încurajat învățământul tehnic și profesional, cele două școli de arte și meserii din București și Iași fiind reorganizate, iar programa analitică îmbogățită cu noi discipline.¹⁵

În ceea ce privește învățământul superior el era reprezentat prin cele două universități, din Iași (1860) și București (1864), ce cuprindeau facultățile de Drept, Științe, Litere, iar mai târziu și cea de Medicină. Cu toate că numărul studenților s-a menținut la cote destul de restrânse, important a fost că se crease cadrul necesar dezvoltării învățământului superior românesc. Încă din anul 1867, Carol I își exprimase speranța că «profesorii vor pune toate stăruințele lor pentru dezvoltarea spiritului și formarea moravurilor tinerimii noastre pe calea urmată în toate țerile civilizate».¹⁶

Concomitent cu învățământul de stat a evoluat și rețeaua școlilor particulare, de la 71 de instituții în 1865 la 221 în 1879, cu un total de 13.368 de elevi.

Evocarea vieții spirituale din acea perioadă și definirea fizionomiei ei morale nu ar fi posibile fără descrierea unei instituții fundamentale a societății românești, *Academia Română*, care l-a avut drept președinte de onoare pe regele Carol I. Pentru

¹² Stelian Neagoe, *Memoriile Regelui Carol I al României*, București, Editura Scripta, 1992, vol.I, p.13.

¹³ *Ibidem*, p.263.

¹⁴ Paul Lindenbergh, *Regele Carol I al României*, București, Editura Humanitas, 2003, p.6.

¹⁵ Dan Berindei, *Societatea românească în vremea lui Carol I (1866-1876)*, București, Editura Elion, 2002, p.234.

¹⁶ *Ibidem*, p.214.

rege, această demnitate nu a fost una goală de conținut ci una în virtutea căreia a urmărit cu atenție eforturile acestui așezământ științific și prin subvenții private l-a ajutat să editeze un mare dicționar al limbii române. Este vorba despre *Etymologicum Magna Romaniae* care a beneficiat de sprijinul său financiar concretizat într-o donație anuală de 6.000 de lei. Această lucrare, având subtitlul *Dicționarul limbei istorice și poporane* și aparținând lui B.P.Hașdeu, a fost una fără precedent. Ulterior s-au depus eforturi pentru continuarea acestui amplu dicționar explicativ.¹⁷

De o deosebită importanță, mai ales pentru activitatea ei viitoare – concretizată în elaborarea dicționarelor geografice județene și mai ales în realizarea, în cinci volume, a *Marelui dicționar geografic al României* – a fost constituirea "*Societății române de geografie*" din inițiativa lui Carol I și sub președinția sa. Obiectivele societății, potrivit statutelor, erau: «a provoca și a face ea însăși studii pentru a ajunge la perfectă cunoștință a pământului țării românești din toate direcțiunile geografice și economice; a lucra la răspândirea între români a științelor geograficești».¹⁸

Regelui Carol I i se datorează, în parte, și imaginea din punct de vedere arhitectural a Bucureștiului interbelic. Pe lângă treburile sale oficiale el găsea mereu modalitatea ca o anumită parte a zilei s-o dedice înclinațiilor sale arhitecturale și artistice, acestea fiind înclinațiile unui cercetător conștiincios și ale unui instruit prieten al artei, ale unui suveran care, oricât de numeroase și importante i-ar fi solicitările politicii, ale funcției monarhice și ale etichetei princiare cu recepțiile și vizitele ei, se ocupă, acolo unde este posibil, de artă, de completarea colecțiilor sale personale precum și de unele aspecte arhitecturale. Studiază cu maximă conștiinciozitate toate planurile, schițele, desenele, stabilește adesea forme și material, se sfătuiește cu arhitecții, constructorii și artiștii și supraveghează mersul fiecărei lucrări în parte.¹⁹

Aceasta este de asemenea perioada în care au apărut o serie de instituții culturale care și-au pus amprenta asupra spiritualității românești, la a căror construcție și-a adus contribuția și Carol I, uneori chiar donând banii necesari prin intermediul fundației sale.

Una dintre ele a fost *Ateneul Român* (5 martie 1889), adevărată emblemă culturală a Bucureștiului. Primul punct al statutului de funcționare arăta că Ateneul era o societate științifică, literară și artistică, iar membrii uniți în această societate își propuneau să-și îmbogățească pe calea discuțiilor și a lecturilor cunoștințele, pe care apoi să le răspândească prin cursuri publice, prin periodice și cărți.²⁰ Cursurile de "seară" ale Ateneului trebuiau să fie, cum preconizau chiar inițiatorii, «astfel cum se obișnuiesc în Anglita, Elveția, Franța, Germania...». Între 1865 și 1903, în mai puțin de patru decenii, s-au perindat la tribuna Ateneului 222 de conferențieri ce au susținut nu mai puțin de 800 de prelegeri. Societatea a editat și periodice ("*Ateneul*

¹⁷ Paul Lindenberg, *op.cit.*, p.242.

¹⁸ Dan Berindei, *op.cit.*, p.243.

¹⁹ Paul Lindenberg, *op.cit.*, p.279.

²⁰ Ilie Popescu Teișan, *Atheneul Român*, București, Editura Meridiane, 1968, p.12.

român” între 1866 și 1869) și a creat o rețea de filiale în țară, ateneiștii implicându-se în numeroase acțiuni cultural-artistice.²¹

O altă instituție ce merită a fi menționată este “*Societatea Filarmonică Română*” fondată în 1868. Aflată sub conducerea lui Eduard Wachman ea avea drept scop organizarea unei orchestre simfonice permanente în vederea propagării culturii muzicale și popularizării capodoperelor muzicii clasice. După inaugurarea Ateneului concertele s-au mutat acolo, clădirea aceasta fiind și sediul actual al *Filarmonicii “George Enescu”*. Privind retrospectiv se poate spune că obiectivele propuse în momentul înființării au fost atinse – dacă nu în totalitate măcar parțial – deoarece muzicienii români ai epocii au creat și s-au afirmat în același timp nu numai în țară ci și în străinătate, contribuind astfel la propagarea creațiilor românești.²²

Atenția regelui nu a fost concentrată numai asupra capitalei; instituții culturale importante au fost edificate și în provincie, un bun exemplu în acest sens fiind *Palatul Culturii din Iași*. El a fost construit pe ruinele Curții Domnești din Iași în perioada 1906-1925, fondurile necesare fiind alocate de asemenea de Fundația Carol I.²³

Desigur numărul societăților, asociațiilor și instituțiilor culturale care au luat naștere sau doar s-au dezvoltat în perioada respectivă și la care și-au adus contribuția și membrii familiei regale a fost mult mai mare. Important până la urmă este rezultatul care a fost bineînțeles pozitiv și care, într-o măsură mai mare sau mai mică, este responsabil de evoluția deosebită înregistrată la nivel cultural în perioada interbelică.

REGINA ELISABETA

«Elisabeta de Wied, scria în 1936 Nicolae Iorga, a adus pe tron.....un simț al intelectualității, un respect al culturii, o religie a artei, un sacerdoțiu al poeziei, care au înălțat și România».²⁴ Născută la Neuwied, la 29 decembrie 1843, ca fiică a prințului Hermann de Wied și a prințesei Maria de Nassau-Weilburg, s-a căsătorit la 16 ani, în noiembrie 1869, cu domnitorul României, Carol de Hohenzollern și a devenit regină o dată cu transformarea României în regat, în 1881.²⁵ Și de această dată exemplul familiei și-a pus amprenta asupra devenirii ulterioare a reginei Elisabeta. În reședința familiei de la Neuwied, în apropierea Koblenz-ului, au poposit adesea scriitori, artiști sau savanți mai mult sau mai puțin însemnați, atrași de faima interesului pe care unii dintre membrii familiei de Wied l-au arătat științelor – principele Maximilian de Wied a fost la vremea sa un celebru naturalist, autor a două remarcabile volume de călătorii pe continentul america. Alții s-au dedicat artelor; una dintre strămoașele viitoarei poete Carmen Sylva, Luiza-Carotta, a publicat chiar un volum de versuri intitulat *Die Lieder einer Einsamen* (Cântecul unei singuratice). De harul poetic al acesteia Elisabeta a fost întotdeauna foarte mândră; într-una din

²¹ Dan Berindei, *op.cit.*, p.244.

²² *Ibidem*, p.260.

²³ Stelian Neagoe, *Memoriile Regelui Carol.....*p.275.

²⁴ Dan Berindei, *Portrete istorice.....*p.292.

²⁵ Boris Crăciun, *Regii și reginele României.....*p.71.

poeziile sale *Mein Vaterhaus* (Casa mea părintească) ea spune: « Strămoașa ne-a lăsat în păstrare lira sa,/Ea a trecut din mână în mână./O armonioasă moștenire ». ²⁶

Primele încercări literare le-a făcut în jurul vârstei de 10 ani; erau poezioare prilejuite de vreun eveniment mai însemnat din familie sau catrene dedicate mamei și dăruite alături de un buchet de flori. Ulterior acestea s-au înmulțit și au devenit tot mai elaborate de aceea în anul 1874 au fost strânse într-un volum pe care autoarea l-a numit *Meine Reise durch die Welt Alterland Rime und Verslein dem Mutterhezen anvertraut* (Călătoriile mele prin lume. Tot felul de rime și mici versuri încredințate inimei unei mame). ²⁷ Aceste încercări literare poate ar fi rămas pentru totdeauna ascunse publicului larg dacă nu ar fi existat două persoane care să o încurajeze să le facă să circule. Aceste două persoane au fost Vasile Alecsandri și Zoe Bengescu ²⁸, una dintre loialele sale doamne de onoare. La insistențele acestora a dat spre tipărire și o serie de traduceri din lirica românească însă sub pseudonimul E.Wedi. ²⁹ Ecourile favorabile o hotărâsc să încredințeze în 1880 editurii Brockhaus poemul *Sappho* (va fi primul volum semnat cu pseudonimul Carmen Sylva). ³⁰ Despre originea acestui nume ne povestește ea însăși în *Basmele unei regine*, scriind că el vine de la Rin: « Mi l-a șoptit pârâul Wied.....Chiar numele meu, Wied, se spune că vine din germana veche și înseamnă lemn. Așadar eu sunt copilul lemnului, al pădurii, dacă a existat vreodată așa ceva! » ³¹ (alții susțin însă că i-ar fi fost sugerat de dr. Theodori). ³² Cea mai valoroasă lucrare a sa însă a fost considerată a fi cea apărută în 1884 la editura Alexander Duncker din Berlin, *Meine Ruh'-Monrepos* (Cuibul meu), deoarece pe lângă o deosebită valoare literară aceasta are și o însemnatate biografică majoră. « S-ar putea reconstitui un jurnal întreg al vieții mele numai după datele poeziilor culese de mine în aceste volume », scria într-o scrisoare adresată reginei Victoria a Angliei. ³³ Această lucrare îi aduce consacrarea și o dată cu ea și noi prietenii, ca cea a împărătesei Austro-Ungariei, Elisabeta (Sissy), o mare admiratoare a lui Heine, în stilul căruia a și încercat să scrie. Sissy îi va dedica Carmen Sylvei cu ocazia vizitei sale la Sinaia mai multe catrene în *Jurnalul* său. ³⁴

Scriitoare ea însăși, Carmen Sylva s-a implicat activ în viața literară românească și pentru a da exemplu altor doamne din înalta societate care aveau înclinații literare și nu numai; în acest scop a cerut ajutorul unei traducătoare de succes din epocă, o apropiată a Curții, Mitte Kremnitz, și împreună cu aceasta a realizat

²⁶ Gabriel Badea-Păun, *Carmen Sylva. Versuri alese*, București, Editura Eminescu, 1998, p.5.

²⁷ *Ibidem*, p.7.

²⁸ Zoe Rosetti, căsătorită cu Alexandru Bengescu (1853-1913). A servit ca doamnă de onoare a Doamnei și Reginei Elisabeta din 1878 cu intermitențe până la moarte. Uneori se numea în răs, datorită importanței pe care Elisabeta i-o arăta citindu-i lucrările sale literare, "bucătăreasa", făcând aluzie la Molière.

²⁹ În revista *Gegenwart* nr.19 din 11 mai 1878 publică sub titlul *Proben neuerer rumanischer Lyrik nach den Originalen in's Deutsche übertragen von E.Wedi* traduceri de poezii ale Steluța și Secerișul de V. Alecsandri și *Vântul bate de Șerbănescu*.

³⁰ Gabriel Badea-Păun, *op.cit.*, p.9.

³¹ Paul Lindenberg, *Carol I al României*.....p.150.

³² Gabriel Badea-Păun, *op.cit.*, p.10.

³³ *Ibidem*, p.13.

³⁴ Paul Lindenberg, *op.cit.*, p.163.

prima antologie de poezie românească contemporană în limba germană: *Rumanische Dichtungen*. Volumul cuprindea 36 de poezii semnate de Alecsandri, Eminescu, Bolintineanu, Negruzzi și Șerbănescu și s-a bucurat de un real succes în cercurile literare ale vremii.³⁵

Această activitate literară febrilă a căpătat după primele succese și un aspect monden. În palatul regal se crease un salon la care mulți râvneau să fie invitați, iar porțile erau deschise tuturor; nu de puține ori scriitorii recunoscuți se aflau alături de scriitorii de ocazie ce se mândreau că au fost luați și ei în seamă.³⁶ Impresionată de sărăcia în care se zbăteau unii scriitorii sau artiștii nu o dată a trecut peste regulile oficiale rugându-l pe rege să acorde distincții "*bene merenti*" însoțite de pensii sau ajutoare bănești. Intenția nu i-a fost însă întotdeauna înțeleasă; este cazul lui Eminescu care a declinat în mod violent oferta, refuzând totodată și invitațiile ulterioare. Cu toate acestea Carmen Sylva s-a interesat în continuare de situația poetului prin intermediul lui Titu Maiorescu.³⁷

Față de toate manifestările artistice avea aceeași vie solitudine; nu se poate spune că a protejat vreuna în dauna celeilalte. A încurajat mult și pictura astfel că nici una din pânzele pictorilor noștri mai de seamă nu a lipsit din colecțiile ei și foarte rar se organiza o expoziție în care să nu se găsească vreun tablou purtând inscripția "cumpărat de M.S.Regina".³⁸ Celui mai de seamă pictor din acea vreme, Grigorescu, i-a fost o prietenă înțelegătoare și o admiratoare entuziastă. În vremuri în care latifundiarii Românei arătau atâta nepăsare pentru artă, în care expozițiile erau pustii și un Grigorescu osândit să-și vândă operele pe câteva sute de lei, regina considera ca o datorie să cumpere, la prețuri atunci excepționale, cele mai de seamă pânze ale marelui pictor și colecția ei, rezultată dintr-un amestec de sinceră admirație și dintr-o regească grijă de ajutorare, conținea cele mai bune picturi cu care Grigorescu și-a asigurat în arta românească un loc de frunte.³⁹

Muzica s-a dezvoltat de asemenea sub îndrumarea sa. Concertele simfonice le patrona cu o reală plăcere și nu de puține ori a sprijinit chiar financiar organizarea lor. Fiind ea însăși o pasionată de muzică – cânta la pian și orgă – îi plăcea să fie înconjurată de muzicieni.⁴⁰ Operele lui Bach, Mozart, Beethoven ca și ale altor compozitori moderni germani, ruși, francezi, răsunau în fiecare zi din apartamentele sale. Se poate afirma că nimeni mai mult decât ea nu a contribuit la dezvoltarea gustului muzical în societatea românească.⁴¹

Regina Elisabeta avea o mare apreciere și pentru tradițiile populare românești. A dat exemplu multor doamne din înalta societate cum trebuie să prețuiască marele tezaur pe care-l constituiau costumele populare. Nu de puține ori la șezătorile pe care

³⁵ *Ibidem*, p.11.

³⁶ Cella Delavrancea, *Dintr-un secol de viață*, București, Editura Eminescu, 1988, p.58-59.

³⁷ Elena Văcărescu, *Memorii*, Cluj, Editura Dacia, 1989, p.23-25.

³⁸ Sorin Bengescu, *Carmen Sylva. Viața reginei Elisabeta*, Iași, Editura "Porțile Orientului", 1995, p.53.

³⁹ Boris Craciun, *op.cit.*, p.86.

⁴⁰ Renumitul muzician George Enescu avea camera sa proprie atât în palatul regal din București cât și în cel din Sinaia; venirea lui era ca o adevărată sărbătoare pentru regină.

⁴¹ Sorin Bengescu, *op.cit.*, p.104.

le organiza la palat apărea îmbrăcată ca țărăncile din zona Dâmboviței și cu sprijinul Elenei Cornescu⁴² a introdus pe lângă port și dansurile românești tradiționale.⁴³ Carmen Sylva a folosit și în proză și dramaturgie multe dintre temele și motivele populare românești și a îndemnat și pe ceilalți scriitori sau artiști să folosească tradițiile naționale.⁴⁴

Se poate afirma despre regina Elisabeta că a fost o adevărată Mecena a artelor. A știut în literatură să fie prietenă cu Alecsandri, în pictură mare admiratoare a lui Grigorescu și în muzică aproape a doua mamă pentru George Enescu. Prin urmare se poate spune că prin artă regina a adus o contribuție egală cu cea a regelui pe plan politic la dezvoltarea României și afirmarea ei pe plan internațional.

Bibliografie

- Boris Crăciun, *Regii și Reginele României*, Iași, Editura "Porțile Orientului", 1996
- Dan Berindei, *Portrete istorice*, București, Editura Viitorul Românesc, 2001
- Sorin Liviu Damean, *Carol I al României 1866-1881*, București, Editura Paideia, 2000
- Al.Tzigara Samurçaș, *Fundația Universitară Carol I (1891-1931)*, București, Atelierele Grafice Socec&G, 1933
- Gheorghe Buluță, *Scurtă istorie a bibliotecilor din România*, București, Editura Enciclopedică, 2000
- Stelian Neagoe, *Memoriile Regelui Carol I al României*, București, Editura Scripta, 1992, vol.I
- Paul Lindenberg, *Regele Carol I al României*, București, Editura Humanitas, 2003
- Dan Berindei, *Societatea românească în vremea lui Carol I (1866-1876)*, București, Editura Elion, 2002
- Ilie Popescu Teișan, *Atheneul Român*, București, Editura Meridiane, 1968
- Gabriel Badea-Păun, *Carmen Sylva. Versuri alese*, București, Editura Eminescu, 1998
- Cella Delavrancea, *Dintr-un secol de viață*, București, Editura Eminescu, 1988
- Elena Văcărescu, *Memorii*, Cluj, Editura Dacia, 1989
- Sorin Bengescu, *Carmen Sylva. Viața reginei Elisabeta*, Iași, Editura "Porțile Orientului", 1995
- Maria, Regina României, *Povestea vieții mele*, București, Editura Eminescu, 1991

⁴² Prima sa doamnă de onoare; la îndemnul reginei aceasta a realizat prima culegere de motive tradiționale românești.

⁴³ Maria, Regina României, *Povestea vieții mele*, București, Editura Eminescu, 1991, p.342.

⁴⁴ Gabriel Badea-Păun, *op.cit.*, p.16.